

بیمه و اقتصاد

هادی ترشیزی فاروجی

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت، مدرس دانشگاه

بیمه و رشد اقتصادی

اهمیت نقش اساسی بیمه در رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور امری شناخته شده است. لیکن برای پی بردن به چگونگی این نقش ابتدا باید با بیمه و عوامل رشد نیز آشنا شد و ارتباط آن را با بیمه ارزیابی کرد. نخست با مفهوم بیمه آشنا شویم. همه روزه در جراید می خوانیم و از رادیو و تلویزیون می شنویم و می بینیم که در برخی از نقاط دنیا زلزله و سیل و آتش سوزی چه خسارات کلانی را به جوامع وارد می آورد. از این مطلب معمولی تر برخورد و سائل نقلیه ای است که در چشمان ما هر روزه زیان و خسارات به اموال و اشخاص وارد می کند و در برخی موارد تاسف آور، موجب مرگ و صدمات جانی و از کارافتادگی

انسان ها می گردد. سقوط هواپیما، غرق شدن کشتی ها و نابودی کالاهای حامل آن نیز از حوادث زیانبار دیگری است که معمولاً با آثار و عواقب نگران کننده ای از نظر مالی مواجه است. خلاصه آن که به ندرت روزی بدون حادثه و آثار زیانبار آن سپری می شود.

برای همه احتمال بروز یکی از حوادث یاد شده و یا موارد مشابه آن وجود دارد. سرنشین آن وسیله ای که در تصادف آسیب می بیند، ممکن است ما باشیم و یا آن خانه ای که چند روز پیش سوخت و یا از آن دزدی شد، ممکن بود خانه ما باشد. به جز اموال شخصی، مالیکت عمومی که متعلق به تمام یک کشور است نیز در معرض خطر نابودی قرار دارد. کارخانجات، پل ها، سدها، وسائط حمل و نقل عمومی، ارتباطات نیرو و

کرد که خطر و یا ریسک جزء غیر قابل انفکاک زندگی روزمره بشر می باشد. بیمه روش انتقال ریسک، یا خطر است و با استفاده از آن می توان خطرات را از خود دور کرد و آن را به موسسات بیمه انتقال داد و در مقابل پرداخت مبالغ جزئی که حق بیمه نامیده می شود خود را از آثار نامطلوب مالی وقوع و یا تحقق خطرات ناگوار مصون داشت. بدون وجود چنین شیوه ای بشر می بایستی همواره با نااطمینانی از تحقق خطر و میزان شدت آن زندگی کند و به ناچار آثار زیانبار مالی را خود متقبل شود.

رشد اقتصادی و توسعه

بالاخره مراکز تجمع عمومی مانند مدارس و ادارت، نمونه ای از اموال عمومی است که از بین رفتن آنها در اثر بروز حوادث مختلف ممکن است برای همگی ما که در حقیقت از وجود اموال عمومی استفاده می کنیم، زیانبار باشد. ریسک بطور اختصار مفهوم عدم اطمینان از زمان است. عدم اطمینان از زمان دارای دو وجه مشخص است. عدم اطمینان از زمان تحقق خطر و عدم اطمینان از شدت زیان در صورت تحقق خطر، برای مثال مالک یک خانه نمی داند آیا خانه او در اثر بروز آتش سوزی خواهد سوخت و یا خیر و در صورت بروز آتش سوزی چه میزان از خانه او در اثر حریق نابود خواهد شد. در مورد

رشد اقتصادی و توسعه هر جامعه دارای چهار عامل کلیدی است که عبارتند از: جمعیت، منابع طبیعی، تولید سرمایه و تکنولوژی

رشد اقتصادی و توسعه هر جامعه دارای چهار عامل کلیدی است که عبارتند از جمعیت، منابع طبیعی، تولید سرمایه و تکنولوژی. از این میان تولید سرمایه و یا منابع مالی نقش بسیار مهمی را ایفا می نماید. با نظر به کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می بینیم یک انسان در کشور توسعه یافته با انسان دیگری در کشور در حال توسعه مشابه است و تنها تفاوت در این که انسان کشور توسعه یافته منابع فراوانی از سرمایه و کالا در طول سالیان گذشته فراهم نموده است. برای اندوختن سرمایه باید در مصرف صرفه جوئی کرد و ریاضت کشید. در کشورهای در حال توسعه تحقق این مطلب ممکن نیست. زیرا آنها به هر حال با حداقل امکانات زندگی می کنند و در طی ۲۰۰ سال گذشته توسعه اقتصادی نیروی اصلی را در کشورهای صنعتی تشکیل داده و منبع اصلی برخی از پیروزی های صنعتی بوده است. رشد استانداردهای زندگی افراد عادی آنچنان بوده که تفریح، مسافرت و اجناس لوکس برای اولین بار

بازرگانی نیز این موضوع صادق است مالک کارخانه نمی داند آیا ماشین آلات جدیدی که تهیه نموده است، سالم از محل خرید (خواه داخل و یا خارج از کشور) به کارخانه خواهد رسید و یا در اثر بروز حوادثی از جمله تصادف وسیله نقلیه حامل ماشین آلات و یا آسیب های وارده در هنگام بارگیری ها و تخلیه های انجام شده در مبدأ، بین راه و یا مقصد، ماشین آلات را غیر قابل استفاده خواهد ساخت. مضاف بر این مطلب، وی با نااطمینانی در مورد شدت خسارات وارده به ماشین آلات خریداری شده نیز روبرو است و نمی داند در صورت تحقق خطر میزان آسیب در چه حد خواهد بود.

مطلب فوق را می توان به آسانی به تمام شئون زندگی اجتماعی و تجاری تسری داد و تجسم کرد که آتش سوزی، سیل، زلزله، دزدی، غرق شدن، تصادم و سایر حوادث ناگوار چگونه مجموعه فعالیت های اجتماعی و اقتصادی ما را با خطر روبرو می سازد و بدین مناسبت است که باید قبول

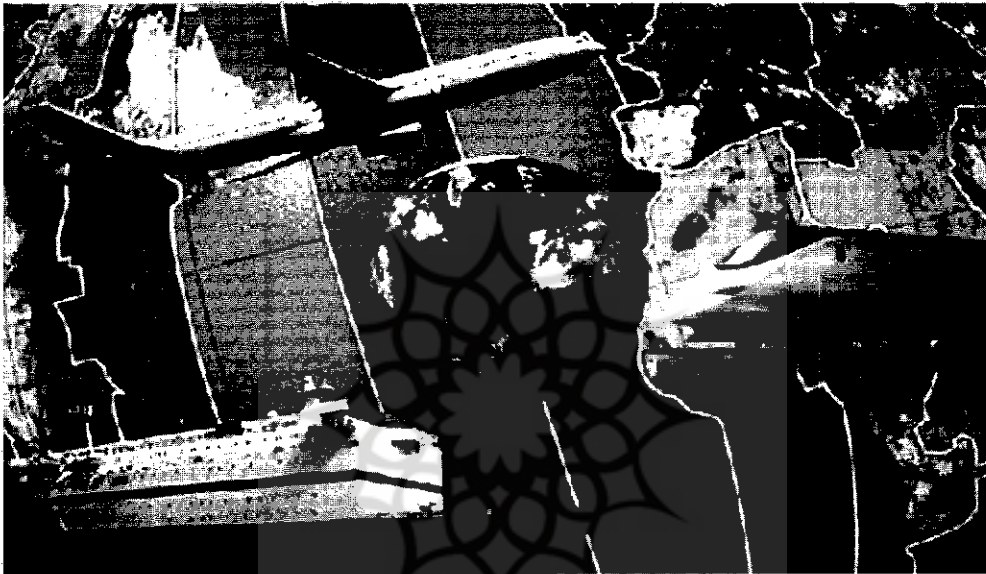
اقتصادی ایفای نماید.

اقتصاد خدماتی و نقش بیمه:

تئوری سنی اقتصاد هنوز سه بخش را برای اقتصاد قائل است: بخش اول کشاورزی، بخش دوم تولید یا صنعت و بخش سوم که شامل همه خدمات می‌گردد. این تئوری در اساس حول محور روند صنعتی شدن تمرکز یافته و بر این عقیده است که جوامع کشاورزی آنهایی هستند که هنوز صنعتی نشده و بخش سوم صرفاً «زیاله‌دانی» است بر تعریف آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی که صنعتی نامیده نمی‌شوند خدمات در بسیاری از موارد نقش ثانوی دارند. زیرا فقط نیازهای غیر اساسی را تأمین می‌کنند و انقلاب

در دسترس آنان قرار گرفته است. بر اساس مطالعه، مفهوم گردیده که سرمایه‌گذاری مهمترین نقش را در نوسانات اقتصادی در جوامع صنعتی ایفاء کرده و بالاخره سرمایه نقش عمده را در رشد اقتصادی داشته است. بطوری که استاندارد زندگی مادی افراد کشورهای توسعه یافته در طول یک عمر طبیعی، هشت و یا ده برابر شده است. سرمایه موجب رشد می‌شود زیرا امکان افزایش کمی و کیفی تولید را به وجود می‌آورد و در حقیقت سرمایه است که از نظر اقتصادی امکان انتقال کالا را فراهم می‌سازد.

رابطه متقابل بیمه و رشد اقتصادی

صنعتی نیز رویش و رویه مطمئنی برای تأمین غذا، مسکن و بهداشت است. تنها پس از تأمین این قبیل نیازها است که پاره‌ای خدمات به کار می‌رود. لیکن تغییر اساسی به سمت اقتصاد خدماتی از این حقیقت ناشی می‌شود که بدون خدمات نمی‌توان کالاهای اساسی را تأمین کرد. خدمات دیگر بخش ثانوی نیست، بلکه در مرکز فعالیت قرار گرفته و به عنوان ابزاری حیاتی در تولید به منظور تأمین نیازهای اولیه و افزایش ثروت ملت‌ها در آینده است.

صنعت بیمه مثال بارز این موضوع است و تا دهه قبل، همه کسانی که در صنعت بیمه کار می‌کردند، پذیرفته بودند که بیمه‌نامه‌هایی که خطر فوت را پوشش می‌دهد نمونه‌های بارز کالاهای ثانوی در دیدگاه سنتی اقتصادی می‌باشند و تنها زمانی به کار می‌آیند و گسترش می‌یابند که نیازهای اولیه مردم به وسیله تولید برطرف شده باشد. اما در ده سال پیش از ۱۹۷۳، یعنی در زمانی

همچنان که ملاحظه شد از چهار عامل اصلی رشد اقتصادی یعنی جمعیت، منابع طبیعی، سرمایه و تکنولوژی، سرمایه نقش عمده تری را ایفاء می‌نماید. تولید سرمایه نیاز به سرمایه‌گذاری دارد که منشاء آن پس‌انداز است و بیمه را باید یکی از روش‌های عملی و بسیار ساده پس‌انداز تلقی کرد و موسسات بیمه را به عنوان یکی از منابع اصلی تولید سرمایه به حساب آورد. زیرا معمولاً خسارات احتمالی هم‌زمان و یا بلافاصله بعد از دریافت حق بیمه تحقق نمی‌یابد و بین زمان دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت چند ماه و یا چند سال فاصله است و در این فاصله است که بیمه‌گر از منابع مالی خود جهت سرمایه‌گذاری استفاده می‌کند. منابع مالی حاصله از بیمه‌نامه معمولاً و منحصرأدر بانک‌ها نگهداری نمی‌شود و بیمه‌گر به دلایل عدیده‌ای سرمایه‌گذاری این منابع را در بخش‌های مختلف اقتصادی کشور انجام می‌دهد و بدین ترتیب نقش قابل توجه در توسعه

بدون پشتوانه پوشش های بیمه ای، فعالیت های اقتصادی همراه با بیم و امید خواهد بود و هیچ فعالیتی حتی فعالیت های کوچک با سرمایه اندک، بدون آرامش خاطر ناشی از پوشش بیمه ای امکان پذیر نیست.

۲- با پرداخت خسارت ناشی از خطرهایی که تحت پوشش بوده اند، امکان تداوم تولید و استمرار زندگی عادی فراهم می شود؛ زمینه مشارکت بیمه گذاران در خسارت های یکدیگر به وجود می آید؛ و از بار مسئولیت دولت برای حمایت و تأمین زیان دیدگان نیز کاسته می شود.

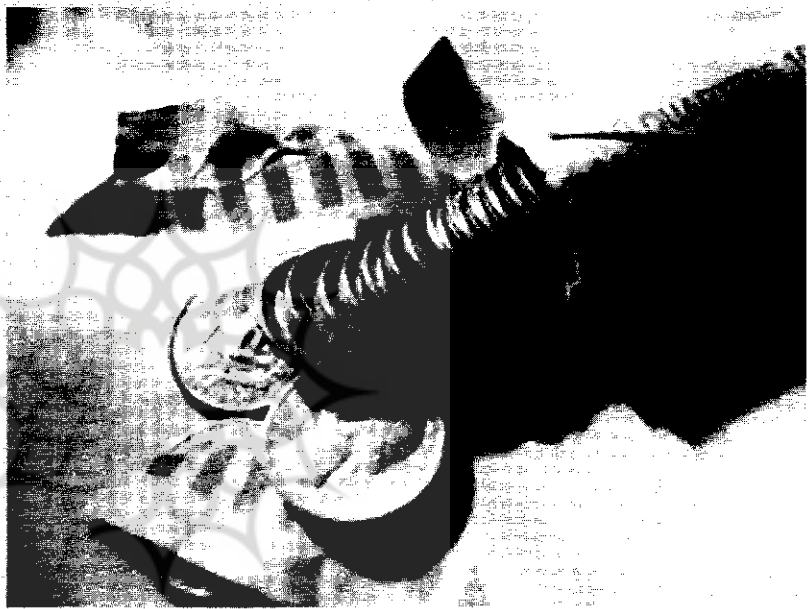
۳- از طریق سرمایه گذاری منابع و وجوهی که در اختیار شرکت بیمه قرار می گیرد و مشارکت دادن بیمه گذاران در سود حاصل از این سرمایه گذاری ها، هم به رواج بازار بیمه و استقبال بیمه گذاران کمک می کند و هم در نقش یک نهاد سرمایه گذار در بازار سرمایه به گردش چرخ کشور یاری می رساند.

پول های فراوانی که هر سال اشخاص به شرکت های بیمه پرداخت می کنند، علاوه بر پرداخت خسارت ها به چند طریق مورد استفاده قرار می گیرد: بخشی از آن برای پشتوانه پرداخت خسارت ها به صورت نقدی و در حساب های بانکی نگهداری می شود، بخشی صرف هزینه های اجرایی و اداری (مثل حقوق، دستمزد، کارمزد، ملزومات، تبلیغات، آموزش و بازاریابی) می شود. قسمت اعظم آن به صورت های مختلف سرمایه گذاری می شود و ایجاد سود می کند. قسمت اندکی باقی مانده هم سود فعالیت بیمه ای است که نصیب صاحبان شرکت های بیمه می شود. برای آنکه به اهمیت سرمایه گذاری شرکت بیمه پی ببریم، به نقل آماری از کشور انگلستان می پردازیم. در کشور انگلستان از هر مبلغی که شرکت های بیمه سرمایه گذاری می کنند: ۶۰ درصد به احداث کارخانه ها، ساختن دفاتر و مغازه ها و خرید ماشین آلات اختصاص می یابد و به ایجاد اشتغال و درآمد می انجامد. ۲۰ درصد به دولت یا مسئولان محلی وام داده می شود و به آنان در جهت هزینه های تأمین اجتماعی، مسکن، مدرسه، جاده، کارخانه و کارگاه کمک می رساند. ۱۰ درصد صرف ارائه وام خرید زمین و تجهیزات برای بازرگانان، کشاورزان و خانواده ها می شود. ۱۰ درصد هم برای هزینه های ناگهانی نگهداری می شود. بخشی از این مقدار به بانک ها سپرده می شود و آنان نیز این پول را مجدداً به بازرگانان و دولت وام می دهند.

نیم نگاه آماری به نقش بیمه در اقتصاد جهانی امروز؛

که رشد تولید ناخالص ملی در جهان از ۶ درصد به کمتر از ۳ درصد رسید فروش کلی بیمه نامه ها به رشدی معادل ۶ درصد ادامه داد. اگر مصرف بیمه دارای اهمیتی ثانوی است پس سایر فعالیت ها به ویژه فعالیت های تولیدی می بایست کاهش شدیدتری را بر اساس قانون انگلس در فروش بیمه به بار می آورد.

توضیح رشد ممتد فعالیت های بیمه، حتی در دوره های کاهش دقیقاً در طبیعت سیستم نوین تولید نهفته است. سیستمی که به بیمه و سایر خدمات بعنوان ابزاری کلیدی در تضمین فعالیت های خود نگاه می کند. در سطوح بسیار بالایی تکنولوژی تولید، جایی که ریسک و ضربه پذیری به شدت موجودند و مدیریت را به

مبارزه می طلبند، بیمه به صورت پیش شرطی اساسی برای سرمایه گذاری درآمده است و به همین ترتیب و در سطحی عمومی تر، بیمه های اجتماعی، درمانی و عمر در بسیاری از کشورهای صنعتی و در حال صنعتی شدن بصورت نیازهای اولیه درآمده اند.

با توجه به موارد مطرح شده می توان گفت که صنعت بیمه افزون بر فعالیت در بازار بیمه کشور، از طریق تأسیس شرکت، نمایندگی در خارج از کشور نیز به فعالیت می پردازد و درآمد ارزی ایجاد می کند. صنعت بیمه جدا از آثاری که همانند بقیه فعالیتها در اقتصاد و وضعیت کلان (نظیر اشتغال، تولید ناخالص ملی و...) بر جای می گذارد به ۳ طریق ایفای نقش می کند:

۱- با ایجاد امنیت خاطر و آرامش روحی، نگرانی ناشی از حوادث ناگهانی و پیش بینی نشده را از اذهان می زداید و از این طریق به روان شدن چرخ های زندگی و فعالیت مردم کمک می کند.

توضیح رشد ممتد فعالیت های بیمه، حتی در دوره های کاهش دقیقاً در طبیعت سیستم نوین تولید نهفته است

جدول ۱: نسبت کل حق بیمه به GDP در کشورهای منتخب (درصد)

کشورهای توسعه یافته و با اقتصاد مبتنی بر بازار	۱۹۶۰	۱۹۷۰	۱۹۸۰	۱۹۹۰	۲۰۰۰
آمریکای شمالی:					
۱- کانادا	۴/۸	۴/۷	۵/۱	۵/۵۰	۶/۵۶
۲- ایالات متحده آمریکا	۶/۲	۶/۸	۷/۲	۸/۹۰	۸/۷۶
اروپا:					
۱- اتریش	۲/۲	۳/۰	۴/۰	۴/۸۷	۵/۶۶
۲- بلژیک	۳/۱	۳/۴	۴/۰	۴/۰۹	۸/۴۰
۳- دانمارک	۳/۳	۳/۴	۴/۲	۴/۴۷	۶/۳۷
۴- فنلاند	۲/۰	۳/۰	۵/۱	۵/۵۴	۹/۳۲
۵- فرانسه	۲/۴	۳/۳	۳/۷	۵/۸۸	۹/۴۰
۶- آلمان	۳/۱	۲/۰	۵/۳	۵/۷۵	۶/۵۴
۷- ایتالیا	۱/۴	۴/۹	۲/۰	۲/۶۱	۵/۸۰
۸- هلند	۳/۰	۳/۲	۵/۵	۸/۰۸	۹/۸۷
۹- نروژ	۲/۰	۲/۴	۴/۰	۴/۸۸	۴/۳۵
۱۰- پرتغال	۱/۱	۱/۵	۲/۸	۳/۴۰	۶/۲۹
۱۱- اسپانیا	۳/۱	۳/۱	۱/۸	۳/۲۵	۶/۸۳
۱۲- سوئد	۴/۱	۴/۶	۴/۲	۴/۸۳	۷/۸۷
۱۳- سوئیس	۴/۱	۵/۴	۶/۱	۸/۰۳	۱۲/۴۲
۱۴- انگلستان	۴/۵	۵/۴	۵/۸	۹/۶۷	۱۵/۷۸
۱۵- کنیا	-	-	۲/۸	۲/۵۵	۲/۶۳
۱۶- مراکش	۱/۸	۴/۶	۱/۹	۱/۹۲	۲/۷۹
۱۷- نیجریه	-	-	۱/۰	۰/۷۷	۰/۶۶
۱۸- تونس	-	۱/۱	۱/۴	۱/۵۱	۱/۶۹
۱۹- شیلی	-	-	۰/۹	۲/۸۷	۴/۰۷
۲۰- کلمبیا	-	-	۱/۲	۱/۷۶	۲/۲۵
۲۱- مکزیک	۰/۸	۰/۹	۰/۸	۱/۱۵	۱/۷۲
۲۲- پرو	۱/۰	۱/۰	۱/۰	-	۱/۰۳
۲۳- اروگوئه	-	-	۱/۶	۲/۱۴	۱/۹۲
۲۴- ونزوئلا	۱/۱	۱/۵	۱/۸	۱/۹۱	۱/۸۵
آسیا:					
۲۵- هند	-	۱/۰	۱/۱	۱/۶۶	۲/۳۲
۲۶- اندونزی	۰/۹	۰/۲	۰/۵	۰/۹۱	۱/۱۸
۲۷- مالزی	-	۱/۶	۲/۱	۳/۰۹	۳/۷۲
۲۸- پاکستان	-	۱/۸	۰/۸	۰/۸۹	۰/۶۴
۲۹- فیلیپین	۰/۴	۱/۸	۱/۴	۲/۰۰	۱/۴۲
۳۰- سنگاپور	۱/۵	۲/۰	۲/۷	۳/۲۰	۱/۲۱
۳۱- تایوان	-	۱/۱	۱/۴	۴/۳۹	۷/۳۹
۳۲- تایلند	۰/۴	۰/۷	۰/۹	۱/۸۰	۲/۵۳
آفریقا					
۳۳- ساحل عاج	-	-	۱/۶	۱/۵۵	۱/۵۹
۳۴- مصر	-	۰/۸	۰/۸	۰/۸۹	۰/۶۲

جدول ۲: نسبت کل حق بیمه به GDP در کشورهای با کمترین توسعه

کشور	نسبت حق بیمه به GDP
افغانستان	(۱۹۸۶) ۰/۱۵
بنگلادش	(۲۰۰۱) ۰/۴۶
بنین	(۱۹۸۶) ۰/۵۰
بوتان	(۱۹۸۶) ۰/۵۳
بورکینافاسو	(۱۹۸۶) ۰/۷۸
بروندی	(۱۹۸۶) ۰/۸۰
جمهوری آفریقای مرکزی	(۱۹۸۶) ۰/۵۱
چاد	(۱۹۸۶) ۰/۳۰
مالی	(۱۹۸۳) ۰/۴۶
نیپال	(۱۹۸۶) ۰/۳۵
رواندا	(۱۹۸۶) ۰/۷۷
سودان	(۱۹۸۶) ۰/۵۴

جدول ۳: نسبت شاغلان بخش بیمه به کال جمعیت فعال

کشورهای توسعه یافته و با اقتصاد مبتنی بر بازار	کشورهای در حال توسعه
فرانسه ۰/۸۸	بنگلادش ۰/۰۵
آلمان ۰/۸۰	برزیل ۰/۲۳
ایتالیا ۰/۴۷	شیلی ۰/۱۳
ژاپن ۲/۱۶	کلمبیا ۰/۲۸
هلند ۰/۹۴	مصر ۰/۱۲
نروژ ۰/۷۱	هند ۰/۰۴
پرتغال ۱/۳۵	اندونزی ۰/۰۶
اسپانیا ۰/۹۵	مکزیک ۰/۱۳
سوئد ۱/۸۳	مراکش ۰/۰۹
سوئیس ۱/۲۷	فیلیپین ۰/۱۶
انگلستان ۱/۱۱	تایلند ۰/۲۰
ایالات متحده آمریکا ۱/۶۹	تونس ۰/۱۴

جدول های ضمیمه

منابع مورد استفاده

۱. ژان فرانسوا و ترویل، مبانی نظری و عملی بیمه، ترجمه عبدالناصر همتی و علی دهقانی، تهران، بیمه مرکزی ایران، ۱۳۸۱.
۲. انجمن بیمه گران بریتانیایی، آشنایی با بیمه، ترجمه غلامعلی ثبات، تهران، بیمه مرکزی، ۱۳۷۹.
۳. شبیبانی، احمد علی، پیدایش و تحول بیمه،

- تهران، انتشارات مدرسه عالی اکبر، ۱۳۵۲.
۴. کریمی، آیت، بیمه اموال و مسئولیت، تهران، انتشارات دانشکده امور اقتصادی، ۱۳۷۲، ج ۱.
 ۵. اداره کل آمار و انفورماتیک بیمه مرکزی ایران - اطلاعات آماری.